

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1321879/1

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב אליעזר איגרא, הרב שלמה שפירא, הרב ציון לודאילוח

המערערת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד שלום טובי)

נגד

המשיב: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד ליהי איינס)

הנדון: חיוב חלקי בכתובה שנקבע כי אין לחייב במלואה בשל היותה מופרזת ובטלה או קציבת פיצוי גירושין חלף הכתובה

פסק דין

לפנינו ערעור על פסק דינו של בית הדין האזורי מתאריך כ"ז באייר התשפ"א (9.5.21) שלפיו תביעת הכתובה (בסך 1,777,777 ש"ח) של האישה – המערערת לא תידון בפני בית הדין מאחר ואין תכלית לקיום הדיון, שהרי גם אם יחויב המשיב – האישה, בשל הנסיבות, באופן עקרוני בתשלום כתובה, את בכתובה המדוברת (ובהתחשב בנסיבות התיק) אי אפשר לחייבו. בפסק דין זה בית הדין נימק את החלטתו בזו הלשון:

בית הדין סבור כי אכן מדובר בתביעת כתובה מוגזמת ומופרזת שאיננה מחייבת, ואין כל מקום לקיים בעניינה דיונים. הבעל לא מסכים להתפשר על סכום אחר, הואיל ולטעמו האישה קיבלה ממנו את פיצויי נזק הגוף שלו מהם הם רכשו את זכות המגורים הציבורי של הוריו – השווה היום הון עתק [...]

בנסיבות שלפנינו בית הדין סבור כי אין טעם לערוך דיוני הוכחות בנושא הכתובה, וגם אין מקום לערוך פשרה כזו או אחרת על סכום הכתובה, הואיל ומנישואין אלה האישה אמורה לצאת עם חצי נכס השווה הון עתק.

מנוסח החלטה זו השתמע שהנימוק שבשלו לא התקיים דיון בתביעת הכתובה הוא נימוק כפול, הן בגלל היות הכתובה מוגזמת, והן משום שהאישה מקבלת מהאיש סכום גבוה עם גירושיה (ונראה שהמכוון הוא שסכום זה יכול לשמש כתחליף לכתובה).

האישה ביקשה את הבהרתו של בית הדין האזורי, וביום א' בסיוון התשפ"א (12.5.21) ניתנה החלטה שמבהירה שהנימוק העיקרי הוא 'כתובה מוגזמת', ולא הסכום החלופי שכביכול האישה מקבלת. וכך היא לשון ההחלטה – ההבהרה: "תביעת הכתובה עצמה בתיק זה היא ביסודה תביעה דחויה ומופרכת בגלל שמדובר בכתובה מוגזמת כנכתב בפסק הדין."

ובכן, פסק דין נשוא הערעור קובע שמאחר שמדובר בכתובה 'מוגזמת' היא אינה מחייבת כלל, לא כולה ולא מקצתה, וכפי שכתבו בפסק הדין מיום כ"ז באייר התשפ"א (9.5.21):

הגישה הרווחת היא שלבני זוג שלא הייתה בבעלותם דירה ערב נישואיהם, ולא היו משופעים בממון (לא הם ולא הורי הבעל) – סכום כתובה הגבוה מעל

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מיליון ש"ח ייחשב לסכום דמיוני ומוגזם ויש לדון את הכתובה כדין התחייבות של 'אסמכתא' שאין בה כל תוקף מחייב.

על הכרעה עקרונית זו הוגש הערעור שעילתו המרכזית היא הלכתית-משפטית: לטענת המערער בית הדין הכריע שלא כהלכה, וגם כאשר הכתובה היא 'מוגזמת' לכל הדעות יש לנקוב בסכום חלופי שלגביו יתקיים הדיון בתביעת הכתובה ולא להימנע מלכתחילה מקיום הדיון. בא כוח המערער הפנה למספר רב של פסקים שחייבו בכתובה מוגזמת בסכום חלופי, ויצוינו להלן.

לאחר העיון, בית הדין מקבל את הערעור משני נימוקים:

הראשון הוא שלדעתנו יש לאמוד את דעתו של הבעל שהתחייב בתשלום הכתובה, אם הנסיבות יצדיקו זאת, מהו הסכום החלופי (המינימלי) שהיה מתחייב בו אילו היה נאמר לו בשעה שהתחייב בכתובה, שהסכום הוא 'מוגזם', וככל שיבואר להלן.

השני הוא שגם אם בית הדין סבור שאין לחייב ולאכוף את שטר הכתובה המקורי, יש לחייב ב'פצויי גירושין', אם הנסיבות מצדיקות זאת, בסכום שמתאים לנסיבות, ולא לפוטרו בלא כלום, וככל שיבואר בהמשך.

להלן נעמוד על כל אחד מהנימוקים בנפרד.

כתובה 'מוגזמת'

שאלת תוקפה של כתובה 'מוגזמת' נדונה בפסקי דין רבים, חדשים גם ישנים, כשהבירור ההלכתי מתחלק לשניים: האחד הוא אם יש לחייב בסכום הנקוב בכתובה כפי שהוא; והשני הוא, אם לא מחייבים בסכום הנקוב, אם אפשר לחייב בסכום חלופי.

לשאלות עקרוניות אלו נכתבה בפסק הדין נשוא הערעור התייחסות כוללת בזו הלשון:

בנושא זה של כתובה מוגזמת כבר האריכו ודשו מספר פסקי דין ומאמרים הלכתיים שנכתבו על ידי דיני בית הדין הרבני לדורותיהם. ראו בהרחבה בספרו של הגר"ש שאנן זצ"ל "עיונים במשפט" (חלק א סימן כד); ב"שורת הדין" – מאמרו של הגר"ד לבנון שליט"א (עמודים ער-רצג); "לב שומע לשלמה" (הגר"ש דיכובסקי שליט"א שחידושו המפליג בנושא זה לא התקבל על כלל ציבור הדיינים) – ראו גם פסק דין בית דין ירושלים (תיק מספר 1052109); פסק דין רבני גדול 1220008/1; פסק דין רבני רחובות 1201116, ועוד.

הגישה הרווחת היא שלבני זוג שלא הייתה בבעלותם דירה ערב נישואיהם, ושלא היו משופעים בממון (לא הם ולא הורי הבעל) – סכום כתובה הגבוה מעל מיליון ש"ח ייחשב לסכום דמיוני ומוגזם ויש לדון את הכתובה כדין התחייבות של 'אסמכתא' שאין בה כל תוקף מחייב (כמבואר בחושן משפט סימן רז). מובן שיש לדון בכל מקרה לגופו, אך זו הגישה הרווחת בפסיקות בתי הדין הרבניים – וקביעה זו הובאה גם משמם של גדולי הדור: הגרי"ש אלישיב זצ"ל והגר"א שפירא זצ"ל – ראו במקורות שצוינו לעיל.

זאת אומרת: עמדתו של בית הדין האזורי היא שלא רק שאין לחייב בסכום הנקוב בכתובה, אלא גם אי אפשר לחייב בסכום חלופי מופחת, שלכל הדעות לא יוגדר סכום מוגזם, וטעמו הוא מאחר שהתחייבות בסכום מוגזם דינה כהתחייבות ב'אסמכתא' שאין לה תוקף מחייב – לא בכולה ולא במקצתה – וכפי שמתבאר במקורות המצוינים בפסק הדין.

לדעתנו, יש לבעל דין מקום לחלוק ולומר שגם למי שסבור שבסכום המוגזם אין לחייב משום 'אסמכתא' (וגם על כך יש חולקים וסוברים שגם בסכום מוגזם, אם אינו מופרך לחלוטין, יש לחייב בו, ראה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הערת שוליים, (להלן) הרי שבסכום מופחת שאין בו 'הגזמה' לכל הדעות, מכל מקום, יש לחייב בו את הבעל מכוח ההתחייבות שבכתובה עצמה.

להלן מה שכתבנו בפסק דין אחר (ששניים מהחתומים מטה חתומים עליו):

כתובה מוגזמת

כך נהגו בבתי הדין בכל הנוגע לכתובה מוגזמת – לסוברים שאי אפשר לחייב בסכום הנקוב בכתובה כשהיא מופרזת (וכך נוקטים רבים, ורק בשאלה מאיזה סכום תיחשב הכתובה מוגזמת ונכתבה רק לכבוד בעלמא – בזה הדברים לא ברורים, יש האומרים בכה, ויש הנוקטים אחרת, וכבר נשתברו קולמוסין בסוגיה זו¹) – שאף על פי שמבטלים את החיוב הנקוב בכתובה, מחייבים הם בסכום אחר, ולא פוטרים את החייב בלא כלום בנימוק שמכיוון שנתבטל החיוב המקורי אין מקום לייצר חיוב אחר. אבל גם בנוהג זה יש את הקושי האמור, שזה מניין לנו ולמה לא נאמר שמאחר שההתחייבות המקורית בטלה, כבר לא קיימת התחייבות חלופית? ולכאורה, במקורות ההלכה איפכא מסתברא, וכלהלן.

בנין אב במקורות ההלכה לכך שאפשר בכהאי גוונא ליצור מחוייבות בסכום אחר הוא מהדין של 'אסמכתא דלא קניא', שאף שאת ההתחייבות המופרזת לא ניתן לחייבו, מכל מקום התחייבות סבירה נוכל לחייבו, לדעת הרי"ף וסיעתו, וכלהלן.

נפסקה הלכה שאדם שקיבל בקבלנות שדה לעובדה ולהתחלק ברווחים והתחייב שאם יוביר אותה ישלם אלף זוז (סכום מופרז ביחס לנזק האפשרי) והוביר אותה – פטור מהתחייבותו, שזוהי 'אסמכתא' דלא קניא. ומקורה בבבא מציעא (דף קד ע"ב), ונפסקה להלכה בשולחן ערוך חושן משפט (סימן שכח סעיף ב).

בשאלה אם לאחר שביטלנו את ההתחייבות באלפא זוזי, שהיא התחייבות מופרזת והיא 'אסמכתא', המקבל חייב בסכום אחר, ומה יהיה גובהו, נחלקו הראשונים.

הרי"ף כתב על אתר:

ומסתברא לן דמיחייב ליתן שיעור מאי דאוביר בשוי, דלא קאמר רבא "הויא אסמכתא ולא קני" אלא בההוא שיעורא יתירא, דהוה ליה גוזמא

¹ ויעוין בפסקי דין: מבית הדין בירושלים (תיק 1052109/1) מיום כ"א בסיוון התשע"ו (27.6.2016); מבית הדין באשקלון (תיק 1-21-5192) מיום י"ז במרחשוון תשס"ז (8.11.2006) ומבית הדין הגדול (תיק 842107/1) מיום כ"ד בסיוון התשע"א (26.6.2011) – באריכות רבה; ועוד: בפד"ר (כרך טו עמוד 218 ואילך). וראה גם בדברי בית הדין הגדול, במותב ששניים מחבריו הם גם שניים מחברי מותב זה, בפסק הדין בתיק 1220008/1:

טענה נוספת שגייס בא כוח המערער לפטור את מרשו מן הכתובה – או מחלקה – והיא טענת 'כתובה מוגזמת' שבה נסמך על דברי הגר"ש דייכובסקי [...] שיטתו של הגר"ש דייכובסקי מפורסמת היא, אך לא פחות מכך מפורסמת גם אייהסכמה לה מצד הרבה מדייני בתי הדין בעבור ובהווה. עיקר הדין לכולי עלמא הוא שההתחייבות בכתובה מחייבת היא אף אם ניקב בה סכום נכבד שאינו בהישג ידי המתחייב – החתן – באותה עת, ואף קשה להניח שיהיה בהישג ידו בעתיד [...] דבריו של הגר"ש דייכובסקי הם המחודשים [...] אף לשיטת הגר"ש דייכובסקי גופו הסכום של מאה ועשרים אלף ש"ח שנקט כרף עליון לכתובה שאינה 'מוגזמת' אינו בגדר 'הלכה למשה מסיני' [...] בכתובה שבנידונו שבה חיוב האיש מדובר בסכום של מאה ושמונים אלף ש"ח – אומנם חמישים אחוז למעלה מהסכום שנקב הגר"ש דייכובסקי, אך רחוק מאוד מהסכום שניקב בכתובה נשואת פסק דינו ובדבריו שבספרו (5,555,555 ש"ח, סכום שהעלה תהיות לא רק בשל היותו מוגזם אלא משום שניכר כי כותבו נתן דעתו על סגולת ה'חמסה' יותר מעל תוכנה הממוני של התחייבותו) [...]

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ולא קני, אבל שיעור מאי דאוביר בשוי יהיב. ובכי הא מילתא לא אמרינן "אסמכתא היא", דהא תנן "שמין אותה כמה היא ראויה לעשות, ונותן לו", דכיון דשיעור מאי דאוביר בשוי הוא דיהיב שעבודי שעביד נפשיה וגמר ומקני. הכא נמי לענין אלפא זוזי: מאי דאוסף על שיעור הראויה לעשות הוא דהוי אסמכתא ולא שעביד נפשיה, אבל שיעורא דראויה לעשות איתיה בכלל אלפא זוזי ושעבודי משתעבד בגויה ומיחייב ביה ומאי דפייש – עליה אמרינן "אסמכתא היא ולא מיחייב בה". ואשכחן לרבא גופיה כי האי גוונא (דף קט ע"ב) בענין ההוא שתלא דאמר "אי מפסידנא מסתליקנא בלא שבחא", ואמר רבא "אסמכתא היא ולא קניא", ואקשינן: "ומאי שנא מהא דתנן 'אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא'?" ושנינא: התם מאי דאפסיד משלם, הכא נמי מאי דקא מפסיד מנכינן ליה ואידך יהבינן ליה. והא נמי דאלפא זוזי דכוותיה: מאי דאפסיד, והוא מאי דאוביר, משלם, ואידך לא.

אבל הרא"ש שם (פרק ט סימן ז) כתב על דברי הרי"ף:

ולא הבנתי ראיותיו: הא דאייתי ראייה ממתניתין – ליתא, דבמתניתין כתב ליה "אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא", ואי לא כתב – לא מחייב מידי, מדתלי טעמא "שכן כתב לו". אבל הכא, דאמר "יהיבנא לך אלפא זוזי", לא כוון אלא להגזים לא שיעבד עצמו לכלום, דאי אפשר לחלק דבריו ולומר על מאי דגזים לא שיעבד עצמו ועל השאר שיעבד אלא כל דבריו כמאן דליתנהו דמי, ואין כאן שיעבוד של כלום [...] אבל הכא כשתסלק דבריו לא מיחייב מידי.

(ויש להעיר שאף שהרא"ש חלק על העיקרון שבדברי הרי"ף הסכים עימו הלכה למעשה, וכלהלן.)

בפשטות, המחלוקת בין הרי"ף לרא"ש היא אם נכללת בכלל ההתחייבות של האלפא זוזי גם ההתחייבות לשלם במיטבא, שלדעת הרי"ף מאחר שהיא נכללת בה, הרי שגם אם ההתחייבות לאלפא זוזי בטלה, ההתחייבות למיטבא הכלולה בה – אין סיבה לבטלה, שאין בה חיסרון של 'אסמכתא' כמוכח מהמשנה, ולכן היא שרירה וקיימת, ואילו לדעת הרא"ש אין ההתחייבות למיטבא כלולה בה, ומאחר שביטלנו את ההתחייבות לאלפא זוזי, מהיכי תיתי לחייבו במיטבא, שלא נתחייב בו מעולם?

לפי זה, יש לומר שזוהי מחלוקת עקרונית בכל התחייבות שיש בה 'אסמכתא' ואפשר להכליל בה התחייבות שאין בה 'אסמכתא', אם הכול בטל כדעת הרא"ש או שהחלק שאין בו 'אסמכתא' שריר וקיים מכוון התחייבותו, וכדעת הרי"ף.

ולכאורה בכל כתובה מוגזמת שבטלה (למאן דסבירא ליה הכי), דדמיא לאסמכתא, ולא גמר בדעתו להתחייב כלל, יהיה הדין – אם ניתן לחייבו בסכום אחר, שאין בו 'אסמכתא' – תלוי במחלוקת זו של הרי"ף והרא"ש, ורק לדעת הרי"ף ניתן לחייבו בחלק מהכתובה, בחיוב סביר, שלא יהיה בו משום 'אסמכתא' והיעדר גמירות דעת.²

² אומנם עיין בספר קרית מלך רב (להג"ר יהודה נבון ז"ל בנו של המחנה אפרים, הלכות מכירה פרק יא הלכה ו) שמדבריו משתמע שגם בדעת הרי"ף אין החיוב מחמת שיעבודו של המקבל שהתבטל, אלא תקנת חכמים היא זו מאחר שהפסיד לחבירו (וגם שיעבד עצמו). ועיין ברמב"ן (בבא מציעא עג ע"ב) – במה שכתב בשם רב האי גאון. ולכאורה, לפי זה, אין להחיל דין זה בחיוב כתובה שלא הפסיד את האישה דבר, אבל לעניות דעתי אין דבריו מוסכמים ולא מתיישבים בלשון הרי"ף, עיין שם.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

והנה נחלקו אחרונים כיצד נפסקה הלכה במחלוקת זו, ונראה שרבים סבורים שהלכה כדעת הרא"ש וסיעתו.

בשולחן ערוך (חושן משפט שם) כתב:

לא עבדה אלא הובירה – כולה או מקצתה – שמין אותה כמה היא ראויה לעשות, ונותן לו חלקו שהיה מגיע לו. ואם התנה עמו "אם אוביר ולא אעביד אשלם אלף זוז", הרי זו אסמכתא, ואינו חייב לשלם, אלא נותן כפי מה שראויה לעשות בלבד.

ובדעת השולחן ערוך – אי סבירא ליה כהרי"ף, ומה שנותן לו כפי מה שראויה לעשות זה מחמת התחייבותו שלו, או [שנותן] מטעם אחר [ופסק] כדעת הרא"ש – לא ברירא מילתא.

הסמ"ע (שם ס"ק ג) כתב שהמחבר סבירא ליה כהרא"ש, וכך נראה בשו"ת חוות יאיר (סימן קסח, הובא בפתחי תשובה סימן שכח ס"ק ב), ומאידך גיסא בביאור הגר"א (שם ס"ק ג) ביאר דברי השולחן ערוך כדעת הרי"ף.

כמה מהאחרונים כתבו להדיא להלכה כדעת הרא"ש, ובכללם: התומים (סימן סא ס"ק יא); בית מאיר (אבן העזר סימן נ סעיף ו), וכפי שנתבאר דבריו בפד"ר (חלק ג עמ' 149); שער משפט (סימן סא ס"ק א וסימן קכט ס"ק ד); דברי גאונים (כלל עה סעיף כ) ושו"ת דברי מלכיאל (חלק ג סימן קנה).

מכל הנ"ל נראה לכאורה שהעיקר להלכה הוא כדעת הרא"ש, ולכל הפחות יוכל הנתבע המוחזק לומר 'קים לי כשיטת הרא"ש וסיעתו'. לפי זה, אם באנו לבטל את ההתחייבות המופרזת שבכתובה, הרי שכל ההתחייבות תהיה בטלה, ואם כן, מניין לנו לייצר חיוב חדש בסכום אחר?

אבל לאחר העיון, נראה שבנדון דידן גם לדעת הרא"ש ניתן יהיה לחייב בסכום סביר כדמי כתובה, וכלהלן.

כאמור, על אף שהרא"ש חולק על סברת הרי"ף, אינו חולק על דינו, וכמו שכתב שם בהאי לישנא:

ונראה לי כדבריו ולא מטעמיה, אלא כדפרישית לעיל, שכיון שנהגו לכתוב בו – אף אם לא כתב מיחייב לשלם מאי דאפסיד. הלכך הכא נמי כשתסלק דבריו – העמידו על דינו, וישלם מאי דאפסיד.

בפשטות, נראה מדברי הרא"ש שחיובו של המקבל בסופו של דבר הוא לא מחמת שיעבודו שלו אלא מחמת המנהג המחייב, וכך הבין את דבריו שער המשפט (סימן סא ס"ק א) בתחילת דבריו, ומכוח הבנה זו הקשה על דברי הש"ך, עיין שם. אבל בסוף דבריו כתב שאפשר שביאור דברי הרא"ש הוא שאומנם החיוב במאי דאפסיד הוא מחמת שיעבודו שלו, שאף שלא נכתב הרי הוא כאילו נכתב, אבל לא בגלל ששיעבוד זה כלול בשיעבוד לאלפא זוזי (וכהבנת הרי"ף) אלא מחמת ששיעבוד זה קיים גם ללא שיתחייב בו במפורש. ביאור הדברים הוא ששני שיעבודים מייצרים את החיוב שבו מתחייב המקבל לפצות את בעל השדה: האחד הוא השיעבוד הנהוג בכל מי שמקבל שדה מחבירו לעובדה, והשני הוא השיעבוד המפורש בשעת קבלת השדה. ועל זה כתב הרא"ש שגם כשנבטל את השיעבוד המפורש בגלל האסמכתא שבו, יישאר השיעבוד הנהוג. ועיין שם שם בשער המשפט שמיישב בכך מה שהוקשה לו בדברי הש"ך.

שתי אפשרויות אלו לא יכולות להתקיים בכתובה מוגזמת, בדעת הרא"ש.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בהעדר התחייבות מפורשת בתוספת הכתובה, לא ניתן לחייב את החתן בסכום כלשהו עבור התוספת, לא מחמת מנהג שמחייב ואף לא מחמת הדין שאף על פי שלא נכתב כאילו הוא נכתב, שזאת לא מצאנו, שמי שלא כתב כתובה כלל יתחייב בתוספת כל שהיא.³

אולם לעניות דעתי הבדל גדול יש בין סוגיית 'אסמכתא' הנ"ל לכתובה מוגזמת: בסוגיית 'אסמכתא' הבעיה היא בעצם ההתחייבות הכספית, שכל כולה לא נועדה אלא להבטיח לבעל השדה, שלא ידאג, שהוא [המקבל] ייעבד את השדה, ושיסמוך על המקבל. הוא בעצם לא התכוון לפצות אותו כלל, רק לגרום לו לבטוח בו. לא בגובה הפיצוי יש בעיה של גמירות דעת אלא בעצם ההתחייבות הכספית לפיצוי. לכן כתב הרא"ש שאם ביטלנו את תוקפה המשפטי של ההתחייבות הרי שהיא בטלה כולה, ומניין לנו לחייבו בחלקה, וכלשונו של הרא"ש: "אבל הכא דאמר 'היבנא לך אלפא זוזי' לא כוון אלא להגזים לא שיעבד עצמו לכלום." זאת אומרת: לא הייתה כלל כוונה להתחייב. ומכל מקום, מחמת ההתחייבות הכלולה ומקופלת בעצם קבלת השדה, וכפי הנהוג, הוא חייב בפיצוי חלקי, ולא מחמת התחייבותו, שאין בה ולא כלום. ובזה נחלק הרא"ש עם הרי"ף, שהרי"ף סבירא ליה שהבעיה היא בגובה הפיצוי ולא בעצם ההתחייבות. לכן במקום שלא נהוג להתחייב אפילו במיטבא – יהיה פטור בלא כלום לדעת הרא"ש.⁴

לעומת זאת, בהתחייבות של חתן בכתובה מופרזת – זה ברור שלא עצם ההתחייבות היא בעייתית, ורק בגובה הסכום הנקוב בה חסר בגמירות דעתו, שהרי כל חתן מתחייב בכתובה. בכהאי גוונא, לעניות דעתי גם לדעת הרא"ש אין סיבה לבטל את עצם ההתחייבות אלא רק את גובהה. בהתחייבותו, החתן מצהיר כלפי כלתו: "לא רק את הסכום המקובל והסביר אני מתחייב לתת לך אלא הרבה מעבר לכך." שני נדבכים יש בהתחייבותו, אחד על גבי השני, ואם את ההתחייבות הנוספת, שלא באה מתוך גמירות דעת שלמה להתחייבותו הכספית, ביטלנו, נשארה הראשונה בתוקפה. כך לעניות דעתי ניתן לבאר את הנוהג המקובל לחייב בכתובה מוגזמת סכום אחר, באופן שיתאים גם לדעת הרא"ש.

עד כאן ציטוט מפסק דין (גדול, מס' 1129420/3) מיום י"ז באב התשע"ט (18.8.19).

על פסק דין זה נוסף ונביא מכמה פסקי דין אחרים:

א. בתיק 899334/2 קבע בית הדין הרבני האזורי תל אביב כי הכתובה, שהייתה על סך 555,555 ש"ח, מוגזמת (ובטלה מטעם 'אסמכתא'), אך לא הסיק מכך כי ההתחייבות שבה בטלה לגמרי אלא כי יש לחייב בגינה בסכום סביר שאותו העמיד בית הדין בנסיבות אותו מקרה על סך 150,000 ש"ח.

ערעור על פסק הדין הוגש לבית הדין הגדול במסגרת תיק 1098277/1, נדון במותב ששניים מחבריו הם גם שניים מחברי מותב זה ונדחה. במסגרת פסק הדין שבו נדחה הערעור קבע בית הדין הגדול בין השאר: (א) לא בכל מקרה נכונה הקביעה כי התחייבות לכתובה בסכום של 555,555 ש"ח עולה כדי 'אסמכתא' ובטלה משום היותה מוגזמת, לאמור: יש מקרים שיש לחייב

³ אומנם ייתכן שהגישה המחייבת בכהאי גוונא בסכום כתובה השווה לדמי מחייה לשנה בנויה על יסוד זה, שאף על פי שלא נכתב כאילו נכתב סכום מינימלי זה.

⁴ כך נראה מדברי הסמ"ע (סימן שכח ס"ק ג) וחוות יאיר (הובא בפתי תשובה שם ס"ק ב), שהטעם הוא שכיוון שרגילים לכתוב כאילו כתב, ומשמע שאם שאין רגילים אין לחייב.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בכתובה כזו במלואה; (ב) גם במקרה שבו הכתובה מוגזמת אין לקבוע כי בטלה היא מכול וכול, אלא – כדעת בית הדין האזורי באותו מקרה – להעמידה על סכום סביר בנסיבות אותו עניין. וראה שם בנימוקי הכרעה זו על פי סוגיית "אם אוביר ולא אעביד" – מחלוקת הראשונים בה, פסיקת השולחן ערוך (הנ"ל, חושן משפט שכח, ב) ונושאי כליו.

בית הדין הגדול קיבל את קביעת בית הדין האזורי שהעמיד את הכתובה (באותו מקרה) על סכום של 150,000 ש"ח. ראוי לציין כי באותו מקרה נימק בית הדין הגדול את הפחתת הכתובה מהסכום המקורי גם בטענות נוספות שהיו נגד חיוב הכתובה ושהצדיקו לדעת בית הדין פשרה שבמסגרתה יחויב הבעל אך בכשליש מגובה הכתובה (במקום חיוב שבועה גרידא, בית הדין הגדול ציין שהסכום שבו חייב בית הדין האזורי הוא פחות משליש אולם לא ראה בכך טעות, אם משום ששיעור שלישי אינו קבוע ומדויק והסטייה ממנו לא הייתה גדולה, יחסית, ואם משום צירוף השיקול של כתובה מוגזמת אף שבת הדין הגדול פקפק בו).

מן הדברים עולה כי בית הדין הניח שלולי הצורך לפשר בגין אותן טענות ייתכן שאכן היה הבעל מחויב בסכום גבוה בהרבה ואולי אף במלוא סכום הכתובה (בשל האמירה כי לא תמיד ייחשב סכום כזה למוגזם), שהרי אם סבר בית הדין הגדול כי מטעם 'כתובה מוגזמת' כשלעצמו יש לראות את ההתחייבות כאילו עמדה מלכתחילה על סכום של 150,000 ש"ח או סכום קרוב לו לא היה אפשר לראות סכום זה כ'פשרה' המביאה בחשבון את עילות הפטור האחרות שנטענו שם.

ב. בדומה לזה פסק בית הדין האזורי בבאר שבע, במותב שבראשו עמד חבר מותב זה והמותב שפסק את פסק הדין הנ"ל בבית הדין הגדול, הרב איגרא, בתיק 974127/1 שבו תבעה האישה כתובה שעמדה על סך של 400,000 ש"ח, ושגם בו קבע בית הדין כי מן הדין יש לחייב את הבעל בשבועה בלבד וכפשרה שמקום חיוב זה (על פי הפסיקה המאפשרת כפיית פשרה כזו כחלופה לשבועה) בשליש מסכום זה – 133,333 ש"ח. בשל טענת הבעל כי מדובר בכתובה מוגזמת קבע בית הדין הפחתה קלה נוספת והעמיד את הכתובה על סך 120,000 ש"ח. לאמור: מן הדין סבר בית הדין כי יש לדחות את טענתה הכתובה המוגזמת מכל וכול, שהרי אילו סבר כי מן הדין יש לקבלה ולהעמיד את הכתובה מעיקרה על סכום של 120,000 ש"ח, 133,333 ש"ח או אף למשל 150,000 ש"ח – לא היה יכול לראות חיוב של 120,000 כפשרה של כשליש או קרוב לו. המשקל היחיד שניאות בית הדין לתת לסברת 'כתובה מוגזמת' היה כשיקול המצדיק הפחתה קלה יחסית (כ-10%) מהסכום שבו סבר שיש לחייב את הבעל במנותק מטענה זו, בשל הטענות האחרות.

ג. בתיק 863794/7 פסק בית הדין הרבני האזורי צפת כי כתובה בסכום של 1,200,000 ש"ח היא מופרזת בנסיבות אותו תיק. בית הדין הדגיש במסגרת נימוקי פסק הדין שנכתבו בידי הרה"ג יועזר אריאל שליט"א כי לא בכל מקרה יש לראות התחייבות כזו כמופרזת, אלא בנסיבות אותו מקרה שבו עבד הבעל כמלצר.

למרות קביעה זו קבע בית הדין כי יש לחייב את הבעל ב-500,000 ש"ח, וזאת משני נימוקים שנזכרו בדברי הרה"ג אריאל הנ"ל שפורסמו גם בהרחבה בהחלטה נפרדת, ומנימוק שלישי של הרה"ג חיים בזק, שלא פורסם, אך נכלל בפסק הדין:

שני הנימוקים הם: (א) מטעם פיצויי גירושין בנסיבות אותו מקרה (שבו היו הגירושין באשמת הבעל) ובית הדין קבע כי ראוי לחייבו בפיצויים אם אינו מחויב בכתובה; (ב) גם אם התחייבות הכתובה בטלה בשל היותה מופרזת יש לצרף את השיטות שמכל מקום חייב הבעל בסכום שאותו אין לראות כמופרז (אם כי יש לציין שנראה כי הרב אריאל אכן ראה נימוק זה כסניף בלבד ואת הנימוק של פיצוי גירושין כעיקר). מן הדברים עולה גם כי בית הדין סבר שסכום של 500,000 ש"ח כשלעצמו אינו נחשב מופרז אפילו בנסיבות של בעל העובד כמלצר והחסר כושר השתכרות משמעותי

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

(כמתואר שם). בית הדין ביאר שם שסכום זה נגזר מההנחה שאדם, גם במצב כזה, עשוי להתחייב לשלם אלף ש"ח לחודש למשך כל השנים שממועד ההתחייבות (הנישואין! אף שחיוב בפועל יחול רק בגירושין) ועד יציאתו לגמלאות.

הנימוק השלישי הוא צירוף הדעות שגם כתובה בסכום מופרז – מחייבת היא במלואה, והבעל ישלם את שביכולתו, והיתרה תיוותר כיתרת חוב המוטל עליו ושאפשר יהיה לגבותו (כולו או חלקו) אם וכאשר ישתפר מצבו הכלכלי ויאפשר זאת.

ערעור על פסק דין זה נדחה בפסק דין בית הדין הגדול בתיק 966697/4 שנדון במותב אחר מהמותב הנ"ל, אך שגם בו היו חברים שניים מחברי מותב זה.

ד. במקרה אחר ומוקדם יותר, בתיק 604983/1 דן בית הדין הרבני האזורי צפת בכתובה שבה נכתב סכום של 18,000,000 ש"ח. דעת המיעוט הייתה כי מן הדין חייב הבעל במלוא סכום הכתובה, שכן גם כתובה מופרזת מחייבת היא במלואה (וגבייתה תיעשה כאמור לעיל). דעת הרוב הייתה כי התחייבות זו בטלה בשל היותה מופרזת אולם יש לחייב את הבעל ב־80,000 ש"ח, שהיו, לדעת בית הדין, סכום סביר באותן נסיבות (ובאותו זמן – לפני כעשור), וזאת מטעמי פיצוי גירושין. בית הדין ציין כי האישה קיבלה מרכושו של הבעל 20,000 ש"ח במסגרת איזון משאבים, ונראה מדבריו כי בהתאם לגישה הגורסת בנוגע לכתובה (ואולי גם בנוגע לפיצוי גירושין) כי אין מקום לחיוב בכפל ראה בית הדין סכום זה גם כהשלמה לפיצויים. בית הדין גם הבהיר כי באותו מקרה לטעמו עלתה ההתחייבות המופרזת לא רק כדי 'אסמכתא' אלא גם כדי ראייה שמעיקרה לא הייתה הכוונה בה אלא 'לכבוד', ולכן העילה היחידה (לדעת הרוב) לחיוב בסכום האמור הייתה 'פיצוי גירושין', ולא כך כשהפרזה בסכום אינה עולה עד כדי כך אלא עד כדי 'אסמכתא' גרידא שבעניינה יש לפסוק סכום שסביר להניח שבו היה הבעל מתחייב לו ביקש להתחייב בהתחייבות סבירה (ועל יסוד סוגיית "אם אוכיר ולא אעביד" הנ"ל).

גם על פסק דין זה הוגש ערעור. במקרה זה ערעורה של האישה שביקשה לאמץ את דעת המיעוט. הערעור נדון בתיק 887669/1, ונחלקו בו הדעות: דעת המיעוט הייתה שאכן באותו מקרה ההתחייבות בטלה כליל משום שיש אומדנא דמוכח שלא נעשתה אלא לכבוד, דעת הרוב הייתה שאף התחייבות זו יש לדון כאסמכתא, שבה יש לפסוק שאומנם אינה תקפה במלוא הסכום שנאמר בה אך מחייבת היא בשיעור שאינו נחשב כאסמכתא (כשיטה זו בסוגיית "אם אוכיר ולא אעביד"). הדיינים שבדעת הרוב הסכימו שיש לחייב ביותר מהסכום שקבע בית הדין האזורי אלא שנחלקו ביניהם מהי ההתחייבות שיש לראות כסבירה בנסיבות אותו מקרה ולחייב בה, 120,000 ש"ח או 180,000 ש"ח, לדעה שחייבה ב־120,000 ש"ח הצטרף גם הדיין שבדעת המיעוט הנ"ל (אף שסבר שההתחייבות נעשתה לכבוד בלבד, ולכאורה סבר שטעם 'פיצוי' לבדו מספיק לחייב בסכום זה).

ה. בתיק 356706/1, גם הוא לפני עשור ואף יותר, פסק בית הדין הרבני האזורי תל אביב, בדעת רוב, כי כתובה בסכום של מיליון ש"ח מופרזת היא, אולם חייב את הבעל ב־200,000 ש"ח כ"פיצוי". על פסק הדין הוגשו ערעורים הדדיים והללו נדונו בתיקים 842107/1 ו-842107/2 (שהוזכרו לעיל בהערת שוליים).

בית הדין הגדול קיבל את ערעור האישה, בדעת רוב, וקבע כי הכתובה אינה נחשבת מופרזת וכי הבעל חייב לשלם את מלוא הסכום של מיליון ש"ח (אם כי למעשה, קבע בהסכמת האישה כי אם ישלם 750,000 ש"ח מיידית – יפטר מן היתרה). הדיין שהיה בדעת המיעוט והסכים לעמדת בית הדין האזורי כי מדובר בסכום מופרז, הסכים מכל מקום גם כי יש לחייב את הבעל ב־200,000 ש"ח וקבע כי חיוב זה יכול להיות מושתת על העיקרון שהתחייבות מופרזת אינה בטלה לגמרי אלא

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

חלה בשיעור שלגביו אין לראותה כמופרזת (ושבאותו מקרה שוער בסכום האמור) ולאן דווקא על 'פיצוי'.

1. בית הדין הרבני האזורי חיפה דן בתיק 1066824/4 בכתובה שהסכום הנקוב בה היה 555,555 ש"ח, ולאחר סקירה של השיטות השונות בסוגיית 'כתובה מוגזמת' אימץ את הגישה כי סכום שבעת הנישואין יכול היה הבעל לשער כי במהלך עבודתו לאורך ימים ושנים יש סיכוי כי יוכל להשיגו אינו נחשב סכום מופרז שיביא לביטול ההתחייבות מטעמי 'אסמכתא'. לפיכך קבע בית הדין כי הכתובה האמורה אינה מוגזמת. בנוסף לאמור נקט בית הדין בשיטה שאף כשהכתובה מופרזת היא עד כדי שיש לראות את ההתחייבות שבה כבטלה יש לחייב בסכום סביר. באותו מקרה לא חייב בית הדין במלוא סכום הכתובה, למרות גישתו כי התחייבות בסכום זה אינה עולה כדי 'אסמכתא' משום שהיו באותו מקרה ספקות נוספים בחיוב הכתובה, ובנוסף להם צידד בית הדין שיתכן שיש לראות סכום זה כסכום שנאמר לכבוד וללא כוונה אמיתית להתחייבות – לא בשל היותו מופרז אלא בשל היותו נראה כמבוסס על 'מספרי מזל', 'חמסה'. לפיכך, היינו בשל הפקפוק בתוקף ההתחייבות (מטעם זה, ולכאורה ברור שהוא הדין לו היה בית הדין מפקפק בה בשל ראייתה כמופרזת, אף שלא ככזו ראה אותה בית הדין במקרה זה) ובצירוף הספקות הנוספים, העמיד בית הדין את הכתובה על 180,000 ש"ח. (נעיר כי גם על פסק דין זה הוגש ערעור, ערעור שנדון במוחב זה ונדחה, אך אין הוא נוגע לענייננו מאחר שאף טענות המערער לא נסובו סביב שאלת הכתובה המוגזמת או סביב ראייתה הסכום הנקוב בה כסמלי בלבד – לכבוד או למזל טוב.)

2. בית הדין הרבני האזורי ירושלים פסק, בדעת רוב, בתיק 1052109/1 (שהוזכר גם לעיל) שכתובה בסכום של 520,000 ש"ח נחשבת כתובה מופרזת בנסיבות אותה מקרה, תוך שבית הדין מדגיש שאין מדובר בכלל אלא בהערכה הנוגעת לאותו מקרה עצמו, שבו היה הבעל חסר אמצעים בעת הנישואין, ובנוסף לכך צורפה הסברה שיתכן שהסכום הנקוב בכתובה – אף שאינו ניכר כסכום הנכתב 'נגד עין הרע' וכדומה כמו סכום של 555,555 ודומיו, מכל מקום לא נכתב אלא לסימן ברכה וכדומה בהיותו מכפלת הגימטריה של 'שם הוי"ה'. דעת המיעוט הייתה כי אין סכום זה מופרז כלל ובנוסף כי גם כתובה בסכום מופרז מחייבת במלואה ואף אין מקום לראותה סכום זה או אחר כנכתב לכבוד, אלא אם יש מנהג ברור ואחיד לכתוב סכום מסוים לכבוד או שהסכום הנכתב כולל תוספת לכבוד ביחס קבוע אל הסכום האמיתי שאליו מתכוונים. מכל מקום, גם דעת הרוב שסברה כי הכתובה האמורה נחשבת מופרזת ואינה מחייבת גרסה כי יש לחייב בסכום של 120,000 ש"ח שאותו אין לראות כמופרז.

3. בתיק 697859/1 דן בית הדין הרבני האזורי ירושלים בכתובה שהסכום הנקוב בה היה 8,888,888 ש"ח, סכום שנחשב הון עתק אצל רוב הזוגות, שנטען כי לא רק שהיה מופרז (אם ככלל ואם בנתוני בני הזוג הספציפיים שלא היו בעלי אמצעים ודומה כי רוב בתי הדין היו קובעים גם לגבי סכום נמוך בהרבה כי מופרז הוא לגביהם) אלא גם כי ניכר שלא נכתב אלא כדי לסמל את יום נישואי הצדדים שהיה בתאריך 8.8.88 למנינם. בית הדין האזורי קיבל טענה זו אך חייב את הבעל בסכום של 120,000 ש"ח.

על פסק הדין הוגש ערעור שנדון בתיק 963690/1 ונדחה. הרה"ג צ' אלגרבלו שליט"א שכתב את פסק הדין (ולמסקנתו הצטרפו כבוד הנשיא דהיום הרה"ג ד' לאו וכן הרה"ג א' כץ) נימק את הדברים גם הוא בעיקרון כי גם במקרה של התחייבות מופרזת יש לפסוק כי חלה היא בנוגע לסכום שאותו אין לראות כמופרז. ואומנם העיר שם כי יש קצת מקום לפקפק על ההנחה שזו הכרעת הדין במישור העקרוני בכל התחייבות מופרזת, אלא שגם אם נסבור כפקפוק זה או נחשוש לו יש מקום לומר כן בנוגע להתחייבות שבכתובה, שאותה יש לראות יותר בנתונה מראש לפרשנות ולאומד

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בית הדין, ומה גם שיש לצרף את הסברה שלעולם אין מקום לפטור מכתובה בשל היותה 'מופרזת'. ועיין שם בדבריו.

לסיכום נוכל לומר כי מלבד היות עיקרון בטלותה של 'כתובה מוגזמת' שנוי במחלוקת, גם ההנחה כי הפסיקה הרווחת היא שכשאכן אין מחייבים בסכום הכתובה בשל היותה מופרזת – אין מחייבים אפילו בחלקו – דומה כי אינה מוצדקת. אכן יש שגרסו כך, אולם כפי שהראינו ממגוון רחב של פסקי דין של בתי דין שונים והרכבים שונים – לאורך תקופה ממושכת, לאחר שנפוצה הגישה הפוטרת מכתובה מופרזת – רבים מבתי הדין, ודומה שהללו הם הרוב, נוקטים כי ההתחייבות חלה בנוגע לסכום שאין לראותו כמופרז (ושאותו על בית הדין לשער בכל מקרה לגופו). וכל זאת אף מלבד האפשרות לחייב במקרים כאלה בסכום זה או אחר מטעם 'פיצוי גירושין', שהוזכרה אף היא בדברי כמה וכמה מהנ"ל ונרחיב בה מעט יותר להלן.

פיצוי גירושין

אומנם, כאמור, לדעתנו אין לפטור בלא כלום את המתחייב בכתובה 'מוגזמת', אבל גם אם היינו מקבלים ומאמצים את הגישה החולקת ופוטרת את המתחייב לחלוטין, מכל מקום, לדעתנו, בכגון זה, יש לדון בחיוב הבעל בפיצוי גירושין כתחליף לתשלום כתובה. עיקרון זה הובע גם בכמה מפסקי הדין שציינו לעיל (פסקי הדין בתיק 863794/7, בתיק 604983/1, בתיק 356706/1, ובערעורים שעליהם כנ"ל) ונוסיף:

השימוש במנגנון של פיצוי גירושין כתחליף לכתובה יכול להיות כאשר הכתובה פסולה או שאבדה, ואי אפשר לחייב על פיה, ולפעמים החיוב בפיצוי גירושין יבוא כתוספת (ולא כתחליף) על החיוב שבכתובה, אם הסכום הנקוב בה נמוך מכדי להוות פיצוי גירושין, או כאשר הסכום הנקוב בכתובה, נשחק בשל האינפלציה, עד שבשעת פירעונה, אין בו ערך כספי של ממש.

בכל המצבים הללו חיובו של הבעל בפיצוי גירושין לא נשען על התחייבות רצונית כלשהי של הבעל, ואינו אלא פועל יוצא של הגירושין, שהיוזם אותם הוא הבעל (ובדרך כלל, נגד רצון האישה), כשהתשתית ההלכתית-משפטית לחיוב בפיצויים יכולה להיות או כ'דמי ההסכמה' של האישה להתגרש או כפיצוי נזיקין עקב הנזק הנגרם לאישה בעטיים של הגירושין. בשאלת המקור לסמכות ולמשענת ההלכתית לחייב בפיצוי גירושין נכתבו פסקי דין רבים – מהם השוללים את הסמכות מכול וכול, מהם המאמצים את הגישה המחייבת בהענקת פיצויים לאישה, ומהם המסייגים את החיוב למקרים בודדים וחריגים בלבד.

מכל מקום, חברי ההרכב החתומים מטה תמימי דעים שבמקום שאי אפשר לחייב בכתובה צריך לדון בפיצוי גירושין. לעניין זה נציין את: פסק דינו של הרכב זה כולו בתיק (בית הדין הגדול) 1134092/1; דברי חבר מותב זה הרב שפירא בקונטרס משפט הכתובה שהוא חלק מפסק הדין בתיק (נתניה) 3615-24-1 ושבו דובר מחיוב פיצויים במקום שאומנם יש חיוב כתובה אבל עקב שחיקת ערך המטבע הנקוב בה – אין לו כמעט כל משמעות; דברי חבר המותב הרב לוז בפסק הדין בתיק (ירושלים) 948054/3 בביאור סוגי פיצוי גירושין בכלל, לרבות אלה שמחמת שחיקת ערך המטבע ובנימוקים האמורים שם בביאור הצידוק לפיצויים אלה (בכלל) הנוגע גם למקרה שבו בטלה הכתובה מחמת היותה מופרזת וכדומה (לסוברים כך); דברי שני חברי מותב זה הללו, הרב שפירא והרב לוז, בפסק הדין בתיק (בית הדין הגדול) 1129420/3 (שלמסקנתם הצטרף החבר השלישי במותב דהתם, הרב א' כץ) בנוגע לחיוב פיצוי גירושין במקרה זה של שחיקת ערך המטבע; פסק הדין בתיק (בית הדין הגדול) 1303799/1 שניתן גם הוא במותב שבו ישב חבר מותב זה הרב לוז ושאל בו נשנתה קביעה עקרונית זו (אם כי נקבע כי אינה רלוונטית לאותו מקרה שבו לא הייתה שחיקה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בערך הכתובה אלא שמלכתחילה הייתה ההתחייבות בה בסכום זעום, וכמו כן לא התקיימו שם עילות אחרות לפיצויי גירושין; וראה גם בדברי מותב זה כולו בפסק דינו בתיק (בית הדין הגדול) 1147208/2 שבהם נכללה אמירה עקרונית בדבר האפשרות לחייב בנסיבות אותו מקרה בפיצויי גירושין, אם יוכחו טענות שנטענו התם, אף ששם הייתה גם כתובה הניתנת לכאורה לגבייה ושעמדה על סכום שמחד גיסא אינו סכום מבוטל ומאידך גיסא אינו "מופרז". עוד ראה בפסק הדין בתיק (בית הדין הגדול) 962400/2 שבו נקט בית הדין במותב שכלל את כבוד הנשיא הרה"ג ד' לאו, את הרה"ג ד' לבנון ואת החתום מטה – הרב איגרא, שיש מקום להשית פיצויי גירושין, בנסיבות חריגות על כל פנים, גם שלא על בסיס שחיקת ערך הכתובה ואף שלא כדי להביא להסכמת האישה לגירושין שכן באותו מקרה האישה היא שתבעה את הגירושין והאישה חויב בהם.

בהתאם לכל האמור: הוא הדין והוא הטעם שאם ביטלנו את החיוב שבכתובה בשל היותה 'אסמכתא' דלא קניא, וכפי שסבור בית הדין האזורי, הרי שהיה מקום לדון בחיובו של הבעל בפיצויי גירושין, בהתאם לנסיבות התיק, ובכלל זה הסכמתה (ואולי גם רצונה העצמי) של האישה להתגרש.

מסקנות והוראות

אשר על כן, בהתאם לכל האמור בית הדין קובע:

א. הערעור מתקבל. החלטת בית הדין האזורי לדחות את תביעת הכתובה ללא קיום דין מהותי, בשל היותה כתובה מוגזמת, מבוטלת בזאת.

ב. מאחר שההרכב שעל פסק דינו הערעור סבור שהכתובה בטלה ואין מקום לדון בה כלל, בית הדין מעביר את הדיון בתביעת הכתובה ופיצויי גירושין של האישה להרכב אחר, שידון אם האישה זכאית לתשלום של כתובה בהתאם לנסיבות שבתיק ובהתעלם מהסכום הנקוב בכתובה.

בית הדין פונה לראש אבות בתי הדין בתל אביב שימנה הרכב שידון בתביעת הכתובה בהתאם לאמור.

הרכב בית הדין שידון בתביעת הכתובה יקבע תחילה את הסכום שיהיה תחליף לסכום הנקוב בכתובה, וככל שבית הדין יכריע בפשרה בשאלת החיוב של הבעל בכתובה, הרי שהסכום הזה יהיה הסכום שממנו תיגזר הפשרה, ולא הסכום הנקוב בשטר הכתובה (1,777,777 ש"ח) שמתבטל.

ג. אין צו להוצאות. דמי הערבות שהפקידה המערערת יוחזרו לה בהתאם לנהלים.

ד. בית הדין סוגר את התיק.

ה. פסק הדין מותר לפרסום לאחר השמטת פרטים מזהים.

ניתן ביום י"א בשבט התשפ"ב (13.1.2022).

הרב ציון לודאילוז

הרב שלמה שפירא

הרב אליעזר איגרא

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה